

"ΕΝΤΑ ΓΚΑΜΠΛΕΡ"

ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΪΨΕΝ

ΘΙΑΣΟΣ ΚΑΤ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ

"Όταν ἐδόθη ἡ «πρώτη» τῆς «Έντας Γκάμπλερ» εἰς τὴν Χριστιάναν, ἕνα κορίτσι μόλις ἀρραβωνιασμένο, μὲ τὸν ὥραϊον φόρτον τῶν 18 ἀνοιξέων, ἐφύτρεψε μιά σφαῖρα στοὺς κροτάφους «για νὰ πεθάνῃ ὥραϊα...». Μὲ αὐτὸν τὸν ὥραϊον θάνατον ποὺ ἐζήτησεν ἡ ἱφενικὴ ἥρωϊς ἀπὸ τὸν "Εὐλερτ Λέθμπεργκ καὶ ποὺ ἡ ἰδία πραγματοποιεῖ ὕστερα ἀπὸ ἕνα διαβολικὸ θάλας ποὺ παίζει στὸ πιάνο εἰς τὸ τραγικώτερον σημεῖον τοῦ δράματος. Αὐτὴ ἡ ὥραιότης τοῦ θανάτου, ἡ δυσωφία τοῦ τέλους τῆς ζωῆς, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ «καλῶς θηήσκων» τῶν κλασικῶν μας, τὴν «εὐθανασίαν» τῶν συγχρόνων. Τὸ ὥραϊον εἰς τὸν "Ϊψεν εἶναι ἡ τόλμη — εἶναι τὸ ποίημα, εἶναι ἴσως ἡ τυχοδιωκτικὴ παραφροσύνη, εἶναι αἱ δεκάοκτώ ἀνοιξέες ποὺ γνωρίζουν τὴν λαίλαπα πρὶν γνωρίσουν τὸ καῦμα...

"Αλλ' ἡ κατάχρησις τῆς αὐτοκτονίας διὰ τὴν ὁποίαν κατηγορήσαν καὶ κατηγοροῦν ἀκόμη πολλοὶ τὸν "Ϊψεν — εἶναι πράγματι ἕνα εἶδος Σαίξπηρ τῆς αὐτοκτονίας ὁ μεγάλος Νορβηγὸς — δὲν εἶναι τόσοον πρόχειρος λύσις εἰς μίαν δραματικὴν περιπλοκὴν, ὅσον θαυτέρα κοινωνικὴ νεύρωσις εἰς τὰς Σκανδιναυικὰς χώρας. Ὁ μελετητὴς τοῦ ἱφενικοῦ ἔργου Γαλλορρώσσος "Όσοιπ Λουριέ, ἀναφέρει εἰς τὴν «Κοινωνικὴν Φιλοσοφίαν τοῦ θεάτρου τοῦ "Ϊψεν» στατιστικὰς διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ αὐτόχειρες ἀποτελοῦν ἀναλογίαν ἡ ὁποία κάμνει ἀρκετοὺς νὰ σκέπτονται διὰ τὴν νευρικήν ἰσορροπίαν τῶν ἐξωτερικῶς ἡρέμων καὶ κλειστῶν αὐτῶν ἀνθρώπων τῆς χώρας τῶν φιδόρδ.

"Αλλὰ τὸ γεγονὸς τῆς αὐτοκτονίας — (καὶ τῆς κληρονομικότητος, ὅπως θέλουν ἄλλοι, διότι πολλοὶ τύποι τοῦ ἱφενικοῦ θεάτρου, καὶ ἡ "Έντα αὐτὴ, τῆς ὁποίας ὁ πατέρας, ὁ στρατηγὸς Γκάμπλερ ἔχει αὐτοκτονήσῃ μὲ τὰ πιστόλια ποὺ κληρονομεῖ ἡ κόρη, φαίνεται νὰ δικαιολογοῦν τὴν ἐπιμονὴν τοῦ "Ϊψεν, γύρω ἀπὸ τὸ μέγα τοῦτο, διὰ τοὺς ἐπιστήμονας τῆς ἐποχῆς του, βιολογικὸν πρόβλημα) — τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι βέβαια ἡ μόνη θάσις κριτηρίου διὰ τὸν τύπον τῆς "Έντας Γκάμπλερ. Γύρω ἀπὸ τὴν περιέργον αὐτὴν προσωπικότητα ἐγράψαν ὀχι ὀλίγα. Ὁ "Ιούλιος Λεμαίτρ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ γνωριμία τοῦ γαλλικοῦ κοινῷ μὲ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ "Ϊψεν, τὴν πιστεύει ὕστερικὴν, νευρωτικὴν γυναῖκα — ὁ Φρόϋδ κάτι ἤμποροῦτε νὰ εἶπη ἐν προκειμένῳ — σὺνυπακατ' ἐξοχὴν ποὺ ντρέπεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι φέρει στὰ σπλάχνα τῆς ἕνα παιδί, παρωδιᾶν καὶ γελοιογραφίαν τῶν ἀνωτέρων ἐκείνων γυναικείων τύπων ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ἡ κυρία "Αλβιγκ εἰς τοὺς «Βρυκόλακας», ἡ Νόρα εἰς τὸ «Κουκλόσπιτο», ἡ Ρεθέκκα Βέστ εἰς τοὺς «Ρόσμερσχολμ».

"Ἡ "Έντα Γκάμπλερ ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀλλ' ἤμπορεῖ καὶ νὰ εἶναι ἀπλῶς τὸ λογικὸν συμπέρασμα τῆς ὑπερτροφίας τῆς ἀτομικότητος ἀπὸ τὴν ὁποίαν πάσχει ὁλόκληρον τὸ ἱφενικὸν θέατρον. Μεταφύτευτὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δανοῦ Κίερκεγκαρντ εἰς τὴν Νορβηγίαν, ὁ "Ϊψεν δημιουργεῖ ἀτομικὰς καταστάσεις ποὺ πολλὰς φορὲς ὀδηγοῦν εἰς τὸ ἀνεξήγητον. "Ατομον, λατρεῖα τοῦ ἀτόμου, ἀποθέωσις τοῦ ἀτόμου, ἔκρηξις τῆς εἰδωλολατρικῆς τοῦ ψυχῆς κατὰ τῆς κοινωνικῆς συμβατικότητος, δρᾶμα συνειδήσεως καὶ ἐπανάστασις συνειδήσεως — ποὺ ὀδηγοῦν εἰς τὸ τέλος; Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ εἰς τὸ ἀτομον καθ' ἑαυτό. "Ετσι, σιγὰ - σιγὰ χωρὶς κανὲν νὰ τὸ αἰσθάνεται κανεὶς, μεταφέρεται ἀπὸ τὸ σύνολον εἰς τὴν μονάδα, ἀπὸ τὸν δρόμον εἰς τὴν κλειστὴν κάμαραν, ἀπὸ τὴν διαδικὴν ψυχολογίαν εἰς τὴν ἀτομικὴν — κάποτε καὶ εἰς τὸ ὑποσυνειδητόν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἱφενικὸν θέατρον εἶναι περισσότερο ἐγκεφαλικὴ πλοκὴ παρὰ πλαστικὴ σύγκρουσις. Δρᾶμα ἰδεῶν μᾶλλον παρὰ σκηρικῶν τράξεων. Ἡ σκηνὴ δὲν χρησιμεύει παρὰ ὥς διάδρομος διὰ τὴν ψυχὴν. Εἰς τὰς πράξεις τῶν ἡρώων τὸν βλέπομεν τὰς ἰδέας ποὺ ἐνεργοῦν, ἀκμάζουν, μαραφίνονται ἡ θηήσκων — καὶ τὸ ἐγκεφαλικὸν δρᾶμα ποὺ δένει τὸν καρπὸ τοῦ ἡ ποὺ φυλλορροεῖ χωρὶς δικαίωσιν.

"Ἡ φιλοσοφία τοῦ "Ϊψεν εἶναι οὐσιαστικώτατα ἀτομιστικὴ. Ἡ ἐπαναστατικότης τοῦ θεάτρου τοῦ δὲν προκαλεῖται τόσοον ἀπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅσον ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν δρᾶμα τῶν ξεχωριστῶν μονάδων ποὺ ἔμχονται εἰς θιαίαν ἐπαφὴν μὲ τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Ὁ "Ϊψεν σφυγμομετρῶν διαρκῶς τὴν κοινωνικὴν ψυχικότητα — γίνεται εἰς

τὸ ἔργον τοῦ ὁ ἀπολογητὴς τῶν ἰδεῶν τοῦ καὶ ὁ καλύτερος ὑποστηρικτὴς τῶν ἠθικῶν τοῦ ἀρχῶν, ὅταν ἀμφισβητηθοῦν ἀπὸ τοὺς γύρω του. Κάθε θεατρικὸν τοῦ ἔργου γίνεται ἕνα μαχητικὸν ἐπ' χεῖρμα. "Όταν εἰς τὸ «Κουκλόσπιτο» ἡ Νόρα φεύγῃ ἐδημιουργήθη κοινωνικὸν σκάνδαλον. Καὶ τὰ παιδιὰ; Τὰ παιδιὰ τί θὰ γίνουν; Ὁ "Ϊψεν ἀπήντησε μὲ τοὺς «Βρυκόλακας». Νὰ τί ἤμποροῦν νὰ γίνουν τὰ παιδιὰ σ' ἕνα σπῆτι ὅπου κυριαρχεῖ ἡ ἠθικὴ ἀτιμία. Ὁ "Όσβαλδ, θὰ κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν φοβερὴ ἀρρώστεια ποὺ θὰ τὸν κάμῃ ἐρείπιο σ' ὅλην τὴν ζωὴν. "Αλλὰ τὸ σκάνδαλον ἐδιπλασιάσθη. Ὁ "Ϊψεν ἐχαρκτηρίσθη ἀντίθικος. Καὶ τότε αὐτοεξωγραφίσθη εἰς τὸν «Ἐχθρὸν τοῦ Λαοῦ». Ὁ δόκτωρ Στόκμαν, ἀδυσώπητος, θ' ἀποκαλύψῃ παρ' ὅλας τὰς ἱεσείας τῶν συμπολιτῶν τοῦ τὴν ἀνθυγιεινότητα τοῦ ὑδροθεραπευτικοῦ σταθμοῦ καὶ κατόπιν τὴν νοσηρότητα ὁλοκληρῶς τῆς κοινωνίας.

"Αλλ' εἶναι ἀραγε πάντοτε ὠφέλιμος ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας; Καὶ ἐπὶ τέλους... τί ἐστὶν ἀλήθεια; Μιά κάποια ἀμφιβολία, μιὰ κάποια μεταστροφή ἀρχίζει νὰ ἐκδηλοῦται εἰς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ "Ϊψεν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὁ Νορβηγὸς δραματογράφος εἰς τὰ τελευταῖα τοῦ ἔργου — καὶ ἡ «Έντα Γκάμπλερ» εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦ — ἀμφιβάλλει διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἀτομικῆς ἠθικῆς πρωτοβουλίας. Στὴν «Ἀγριόπαια» δὲν μᾶς ἐδείξε τάχα τί κακὸ ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ἕνας ἠθικὸς ἀνακαινιστὴς ὅταν ταράξῃ τοὺς μετρίους τύπους εἰς τὴν ὥραϊον τῶν ἀποτελεμάτων; "Επειτα αὐτὴ ἡ περίφημος ἀτομικὴ αὐτονομία, ποὺ δὲν γνωρίζει νόμους, συμβάσεις, ἠθικὰς δεσμεύσεις, εἰς τοὺς ὕστερικοὺς τύπους τοῦ εἶδους τῆς "Έντας Γκάμπλερ — εἰς αὐτὸν τὸν θηλυκὸν Πέερ Γκυντ — καταστὰ μιά στεῖρα καὶ φανταστικὴ λατρεῖα τοῦ «ἐγὼ» ποὺ μένει πάντοτε ἀνικανοποίητος, χωρὶς δικαίωσιν, χωρὶς ἀκτινοβολίαν...

Αὐτὴν τὴν μεταστροφήν τὴν διαπιστώνει καὶ ὁ Λεμαίτρ, ἀλλ' ὁ Γάλλος κριτικὸς θέλει νὰ θλέπῃ εἰς τὸ τέλος τῆς "Έντας Γκάμπλερ ἕνα ἠθικὸν συμπέρασμα, μίαν κάθαρσιν — ἐνῶ εἶναι ἡ ποιητικὴ αὐτοκτονία τοῦ ὀνείρου. Εἶναι ἡ αὐτοχειρία τοῦ «ὥραϊου» ποὺ ὅταν πραγματοποιηθῇ ταυτοχρόνως ἀποθνήσκει. Γιατὶ τὸ «ὥραϊο» εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ μὲ τὰς ἀτελείας καὶ τὰ ἐλαττώματά της, μὲ τὴν χίμαιραν καὶ τὸ ἀνικανοποίητον. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὀψις τῆς εὐτυχίας — ποὺ διαρκῶς ἀναζητεῖ τὴν εὐτυχίαν. Αὐτὴ ἡ ἀναζήτησις εἶναι ὁ χυμὸς, εἶναι τὸ ὄνειρον, εἶναι τὸ ποίημα μὲ τὴν συμπαθίαν τοῦ φαντασμαγορίου. Πῶς νὰ τὰ πιάσῃ κανεὶς μὲ τὰ δυὸ τοῦ χέρια καὶ νὰ μὴ τοῦ ξεφύγουν σάν ἀνέρα πούπουλα, ποὺ στριφογυρίζουν γύρω μας σάν ἀνέγγιχτες παρθενικὲς νιφάδες — ποὺ μᾶς θαμπώνουν μιά στιγμὴ μὲ τὴν ἀφραστη κι' ἀσπιλὴ ὀμορφιά τους γιὰ νὰ διαλυθοῦν στὰ σύννεφα, ἀπρόσιτες ὅπως ἡ χίμαιρα. Εἶναι ἡ εὐτυχία;

"Ἡ "Έντα Γκάμπλερ εἶναι ἴσως ὁ πλέον παράδοξος τύπος τοῦ ἱφενικοῦ θεάτρου. Δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ἀνθους τοῦ κακοῦ ποὺ φύεται μέσα στὴν στοργὴ καὶ στὴν ἀφοσίωση τῶν ἄλλων. "Αλλὰ οἱ ἄλλοι, οἱ γύρω της, εἶναι ἄνθρωποι, ἀπλοῖ, ἀγαθοί, δηλαδὴ κουραστικοὶ γιὰ ἕνα χαρακτήρα ἀνήσυχον. Γι' αὐτὸ πλήττει. Πλήττει σκληρὰ. Δὲν θέλει τὸ κακὸ κανενὸς ἀλλὰ θέλει ν' ἀπολαμβάνῃ τὴν αἰσθησὴ τῆς ὑπεροχῆς — καὶ τὸ δυσκολώτερον — νὰ ἴῃ τὸ ἀναγνωρίζουν. Εἶναι φυσικὸν αὐτὴ ἡ ὑπεροχὴ νὰ πληγώνῃ δταν δὲν τραυματίζῃ θανάσιμα. "Αλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ δίψα τῆς ὑπεροχῆς γίνεται μόνον ἄγονος ἐγώισμός ὅταν δὲν ἔχῃ ἰδεῶδες. Ποιὸ εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς "Έντας Γκάμπλερ; Μὲ τὸ χερί στὴν καρδιά θὰ μποροῦσε κανεὶς ν' ἀπαντήσῃ: Κανένα! Ὁ ὑπερτροφικὸς ἐγώισμός τῆς ἱφενικῆς ἥρωϊδος γίνεται μέσον καὶ αὐτοσκοπός. Σπρώχνει στὴν αὐτοκτονία ἕναν παλαιὸν θαυμαστήν της, τὸν "Εὐλερτ Λέθμπεργκ, αὐτὸν τὸν πρῶτον μπεκρὴν ὁ ὁποῖος, ὑπὸ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν μιᾶς ἀσήματης γυναικούλας, τῆς Τέας "Ελσπετ, κατορθώνει μὲ τόσοον κόπον νὰ ξαναγίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ γίνῃ σπουδαῖος — ἀπὸ ζήλεια, λέγουν, "Απὸ ζήλεια, ναί. "Οχι ὅμως ἀπὸ ζήλεια ἐρωτικὴ. Τὸ πάθος της δὲν τὸ κινεῖ κανένα σαρκενὸς πόθος. Τὸ κινεῖ ὁ φθόνος πρὸς τὴν μικρὴν Τέαν, τὴν ἀσημὴν ἐπαρχίαν.

τίσσα ποὺ κατῴρθωσε νὰ ἔχῃ ἐπιρροὴ καὶ δύναμιν διὰ νὰ πλάσῃ ἕνα ἀνθρώπον, ἐνῶ αὐτὴ «δὲν ἐθάρυνεν ἀκούη στὴ μοῖρα κανενός». Εἶναι καθαρῶς ἐγκεφαλικὸν αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς μειώσεως, καὶ τὸ τραῦμα τοῦ ἐγώισμοῦ της εἶναι τὸ μόνον ποὺ ὑπολογίζεται. Ποιὰ θὰ ἦτο ἡ ἱκανοποίησις της; "Ένας θάνατος. — ἕνας ὥραϊος θάνατος.

"Ὁ "Ϊψεν ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ περισσότερο ἀνάγλυφον τὸν χαρακτήρα τῆς "Έντας Γκάμπλερ ἀντιπαράθετον τὴν μέχρις αὐτοῦ θείας ψυχικὴν καλωσύνην τῆς θεῆας Τζούλιας. Ἡ ἀγία καὶ ὁ σατανάς! Ὁ κοινορτὸς καὶ ἡ κορφή! "Αλλὰ θὰ ἐπρωτίμα κανεὶς τὴν κορυφὴν ἂν ἐξέφραζε τὴν συνειδητὴν ψυχικὴν ἀνοδὸν καὶ ὀχτὴν ὑπερρικὴν νεύρωσιν. Ἡ "Έντα Γκάμπλερ εἶναι ἕνα κουβάρι νεύρωσεων καὶ ὑπεριῶν. "Εχει δίκαιον ὁ Λεμαίτρ. "Αλλ' εἶναι κατὰ τῆς ἐποχῆς της καὶ λογικὴ κατάληξις τῆς ἀποθεώσεως τοῦ ἀτόμου.

"Ἡ προχθεσινὴ τῆς «Έντας Γκάμπλερ» εἰς τὸ θέατρον "Αλίκης ἦτο μιά ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀρτία παράστασις. "Απὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἠσθάνετο κανεὶς τὸ σθεναρὸ χερί τοῦ σκηνοθέτου, (ὁ ὁποῖος μὲ τὰ πτωχὰ του μέσα ἔκαμε ἀληθινὰ θαύματα) νὰ κινή καὶ νὰ κατευθύνῃ τὰ πάντα. Οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ θιάσου "Ανδρεάδης ἐκινήθησαν ἀνετα εἰς τοὺς στεντοῦς χώρους τῆς μικρᾶς σκηνῆς τοῦ θεάτρου "Αλίκης. Χειρονομίαι, μεταπτώσεις εἰς τὴν φωνήν, ἐκφράσεις προσώπων, ἀμφιέσεις, ἦσαν ὅλα, μέχρι τῆς ἐσχάτης λεπτομερείας μελετημένα, ἐναρμονισμένα πρὸς τὴν ὅλην ἀτυμόσφαιραν ἡ ὁποία διεχύθη εἰς τὴν σκηνὴν ἀπ' ἧς ὤψωθῃ ἡ αὐλαία. Εὐγε εἰς τὸν κ. Κούν. "Απέδειξεν ὅτι ἡ σκηνοθεσία εἶναι ἐπὶ τέλους τέχνη καὶ ὅτι τῆς τέχνης αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐργάται.

"Ἡ Κυρία "Ανδρεάδου ἦτο μιά ἰδεώδης "Έντα Γκάμπλερ. Ἐκυριάρχησε τῆς σκηνῆς ἀπὸ τὴν πρῶτην ἐμφάνισίν της. Φωνὴ, κίνησις, ἐκφράσεις ἀπέδιδαν ὅλο τὸ ἐσωτερικὸν δρᾶμα τῆς ἱφενικῆς ἥρωϊδος, ἕνα δρᾶμα ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ καμμίαν συγκεκριμένην ὑπόστασιν καὶ δι' αὐτὸ ἴσως εἶναι περισσότερο δρᾶμα. "Αλλωστε, καὶ τὸ ἔγραψαν ὅσοι εἶδαν τὸ ἱφενικὸν θέατρον μὲ κάποιαν θαυώτητα, εἰς τὴν σκηνὴν δὲν κινεῖται πρόσωπα ὡς τύποι καθ' ἑαυτούς. Κινεῖται ἰδέαι καὶ τὰς ἰδέας, τὴν συγκρούσιν των, τὴν δραματικὴν περιπλοκὴν των, ἐκφράζουν αἱ σκηνικαὶ πράξεις. Πολλὰς φορὲς εἶναι εἰς τὸν θεατὴν ἀνεξήγητα ὀρισμένα σκηνικὰ γεγονότα. Λόγου χάριν μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ "Εὐλερτ Λέθμπεργκ εἶναι κάπως ἕξω τῆς συμβατικότητος, ἡ γυναῖκα ποὺ τὸν ἀγαπᾷ καὶ ὁ ἀνδρας τῆς "Έντας νὰ κάθωνται σὲ μιά γωνιά τοῦ σαλονιοῦ γιὰ ν' ἀρχίσουν ἀμέσως τὸ περιμάζεμα τῶν σημειώσεων τοῦ βιβλίου τοῦ σκοτωμένου "Εὐλερτ ὅπως περισώσουν τοῦλάχιστον τὸ πνεῦμα τοῦ διὰ τὴν ἀθανασίαν. "Αλλὰ πῶς θὰ προτέξῃ κανεὶς τὴν λεπτομερείαν, ὅταν ἡ προσοχὴ του εἶναι ἤδη ἀπορροφημένη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν δρᾶμα τῆς καταστάσεως; Ἡ Κυρία "Ανδρεάδης δὲν ἐκούρασε οὔτε μίαν στιγμὴν τὸ κοινὸν τῆς προχθεσινῆς πρώτης ποὺ ἔζησε μαζὺ της τὴν ἐφιαλτικὴν ἀνάπτυσιν τοῦ ἱφενικοῦ δράματος μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἐντατικὴν προσήλωσιν.

"Ὁ κ. "Αποστολίδης προσέθετε μίαν γνησίαν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἐνεργητικὸν του ὡς συμβούλου Μπράκ ἐνῶ ὁ κ. Μορίδης ἀναζητοῦναι τὰς ὥραιότερας ἐλπίδας διὰ τὴν ἐξέλιξιν του. Προχθὲς ὁπῆρξεν ἕνας "Εὐλερτ Λέθμπεργκ ποὺ θὰ ἐξήλευαν καλλιτέχναι ὀλοκής. Ὁ κ. Δαμασιώτης κατέβαλε προσπάθειαν ποὺ ἀσφαλῶς τὸν τιμοῦν. Μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ κ. Κούν δὲν ἐπρόδιδε τὸν ρόλον τοῦ ἀπλοῦκοῦ Τέσμαν. Καὶ ἀξίζει κάθε ἐπαινον ἡ καλλιτεχνικὴ του δημιουργία ὅπως καὶ τῆς κ. "Ανθῆς Μηλιαδου ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε εὐσυνειδήτος.

"Ἡ Δεσποινὴς Λεκκοῦ τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ «Βασιλικοῦ» κατέκτησε τὴν θέσιν της εἰς τὸ θέατρον μὲ τὴν πρώτην της ἐμφάνισιν. Εἰς τὸν ρόλον τῆς Γέας ἀπέδειξεν ὅτι ἔχει ὅλην τὴν ἀπαιτούμενην εὐκαμψίαν καὶ εἰς τὴν φωνὴν καὶ εἰς τὴν παράστασιν διὰ νὰ χειροκροτηθῇ καὶ εἰς ἄλλας δημιουργίας. Εἶναι ἤδη μιά ἠθοποιὸς ποὺ ἤμπορεῖ νὰ σταθῇ παραπλεύρως τῆς Κας "Ανδρεάδης χωρὶς ἡ σύγκρισις νὰ εἶναι ἐκμηδενιστικὴ.

Δυὸ λέξεις διὰ τὴν μετάφρασιν: Εἶναι ἀρτία, ἐκφραστικὴ, πλουσία εἰς λέξεις, θεατρικωτάτη. Ὁ φίλος κ. Λέων Κουκούλας δικαιοῦται κάθε ἐπαίνου.